

ÚKOLY A POSTAVENÍ CIVILNÍ OBRANY ČSFR V SOUČASNÉM OBDOBÍ

Vznik Civilní obrany (CO) byl vyvolán potřebou ochránit civilní obyvatelstvo před ničivými údermi, zejména letectva na týlové objekty. Jinak řečeno, rozvoj a účinnost vojenské techniky vyvolaly potřebu jejího vzniku.

Statistika hovoří, že za první světové války byl usmrcen 1 občan na 100 vojáků, za druhé světové války již to bylo 10 občanů na 100 vojáků a ve válce ve Vietnamu bylo usmrceno 25 civilistů na 100 vojáků. V současné době, kdy je prakticky smazán rozdíl mezi frontou a zázemím, by ztráty na civilních osobách a objektech byly nepředstavitelné.

Počátky civilní obrany v ČSFR vznikly přijetím zákona č. 82 ze dne 11. dubna 1935 O ochraně a obraně proti leteckým útokům. Tehdy se tato organizace jmenovala **Civilní protiletadlová obrana (CPO).**

CO v novém pojetí se na teritoriu naší republiky začala budovat v padesátých letech, v době tzv. studené války. Její hlavní náplň byla zaměřena na ochranu obyvatelstva a národního hospodářství pro případ válečného konfliktu. Byla využita i v mírových podmínkách, a to při živelních pohromách, jako např. povodních na Dunaji, dále v průběhu velkých provozních havárií, jako při likvidaci následků po výbuchu chemičky Semtín, po požáru továrny na pneumatiky Mitas, zúčastnila se i likvidace rozsáhlých lesních požárů, obnovy vysokého napětí poškozeného vichřicí a námrazou atd.

V současném období, kdy po listopadové revoluci máme vytvořeny nové podmínky, jako možnost vstupu do **Mezinárodní organizace Civilní obrany**, v níž je organizováno 42 států světa, kdy byly **přijaty podmínky Ženevské konvence a jejich doplňků**, je budována nová, moderní Civilní obrana s cílem účinně chránit životy a majetek obyvatelstva našeho státu s důrazem na živelní pohromy, jako např. záplavy, vichřice, zemětřesení, laviny, sesuvy půdy apod., nebo provozní havárie a katastrofy, jako např. únik radioaktivních látek po haváriích jaderných elektráren, chemických provozů s výronem toxických látek, únik ropných a chemických produktů z vlakových nebo automobilních cisteren při havárii, při železničních, leteckých a rozsáhlejších automobilních katastrofách a dalších hrozných životu nebezpečných případech.

Naše federativní republika s poměrně vyspělým průmyslem a zemědělskou výrobou patří mezi teritoria s nejrizikovějšími předpoklady. Neustále vzrůstající výroba i chemizace života, a to jak v naší zemi, tak i sousedních státech, vyvolává zákonitě nové úlohy v oblasti prevence i při odstraňování následků havarijních situací.

Z toho vyplývá, že CO jako vysoce humánní organizace si proto zákonitě vyžaduje nejen některé strukturální změny a odpovídající technické vybavení vojenských záchranných útvarů. Kromě toho je nutné tuto činnost zabezpečit potřebnými pravomocemi legislativně.

V současném období jsou pro naplnění těchto cílů zpracovávány potřebné dokumenty a jsou přijímána opatření, která danou situaci řeší.

Získané poznatky a zkušenosti z vyspělých zemí východní a západní Evropy a USA potvrzují, že k ochraně obyvatelstva a ekonomické základny společnosti je nezbytné vytvořit účinný systém, který by tuto ochranu zabezpečoval jak v míru, tak v případě napadení. K tomu jsou ve většině států vytvářena účinná legislativní, organizační, kádrová a materiálně technická opatření. Většina vyspělých států vytvářela tento systém po druhé světové válce v návaznosti na Ženevské úmluvy z roku 1949.

CO ČSFR jako součást obrany státu je určena k tomu, aby zabezpečila organizační, odborná, technická a materiální opatření, která směřují k ochraně životů a zdraví občanů a materiálních hodnot společnosti před následky ozbrojených konfliktů a velkých provozních havárií, živelních pohrom, ekologických katastrof a hromadných neštěstí v míru.

Organizuje, připravuje a řídí uskutečňování záchranných a prvotních likvidačních prací, zejména poskytování včasné a účinné pomoci postiženým nebo ohroženým osobám. Vytváří základní podmínky pro přežití obyvatelstva v postižených nebo ohrožených oblastech. CO za přímého přispění občanů je jedním z prostředků k uskutečňování státní politiky, k ochraně životů a zdraví obyvatel v demokratickém státě. Přípravy k zabezpečení úkolů CO se uskutečňují trvale v míru i za branné pohotovosti státu a přísluší do náplně činnosti všech státních orgánů, hospodářských orgánů a organizací státního, družstevního a soukromého sektoru, rozpočtových organizací a spolků.

CO ČSFR je budována na principech mezinárodního humanitního práva, má celospolečenský charakter, vyjádřený širokou účastí občanů na přípravách CO bez ohledu na jejich sociální postavení, vlastnické vztahy, stranickou příslušnost, náboženské vyznání, pohlaví, národnost a rasu.

Zapojení občanů do plnění opatření CO se uskutečňuje běžným plněním principů povinnosti stanovené zákony a dobrovolnosti, vycházející z osobního vztahu občanů k ochraně zdraví, života i majetku občanů i společnosti.

K rozlišení příslušníků CO a k označení jejich objektů a techniky se předpokládá

používat znaků uvedených v příloze 1 Dodatkového protokolu 1 k Ženevským konvencím.

Nová koncepce CO ČSFR předpokládá vytvořit **vojenské záchranné útvary** s vysokou organizovaností, okamžitou akceschopností a účelovým materiálně technickým vybavením, s možností zásahu na celém teritoriu ČSFR. Na základě uzavřených dohod se tato povinnost vztahuje i na území sousedních států.

Vytvořením vojenských záchranných útvarů se předpokládá výrazné snížení početních stavů jednotek CO nevojenské části s následnými úsporami na jejich přípravu, výcvik a materiální vybavení.

Hlavní úkoly CO ČSFR v míru i za branné pohotovosti státu vycházejí z **Dodatkových protokolů k Ženevským konvencím** a nejsou v rozporu s procesem zmírňování napětí v Evropě a ve světě. V mírové době CO přesouvá těžiště své činnosti do ochrany obyvatelstva a materiálních hodnot v případech mimořádných situací. Opatření k ochraně obyvatelstva směřují k ochraně jejich životů a zdraví. Jejich rozsah a způsoby realizace budou vymezovat legislativní dokumenty o CO ČSFR. Předpokládá se z jednotek CO v prvním pořadí nasazovat vojenské záchranné útvary, které v případě nutnosti mohou být doplňovány jednotkami CO nevojenské části.

K zabezpečení úkolů a potřeb v míru při mimořádných situacích plní CO ČSFR zejména tyto úkoly:

- doplňuje systém monitorování teritoria a organizuje speciální průzkum,
- odpovídá za organizaci a uskutečňování vyrozumění i varování obyvatelstva, státních, hospodářských, družstevních a ostatních orgánů a organizací o vzniklém nebo hrozícím nebezpečí,
- určuje režimy života pro obyvatelstvo a zvířectvo v ohrožených prostorech (ukrytí, evakuace, použití ochranných prostředků, jódových tablet apod.) a zásady jejich chování,
- organizuje zdravotnickou pomoc postiženému obyvatelstvu,
- zabezpečuje radiační, chemickou a biologickou ochranu obyvatelstva včetně jeho zabezpečení prostředky individuální ochrany,
- odpovídá za kolektivní ochranu obyvatelstva (ukrytím ve stálých tlakově odolných úkrytech) a evakuaci obyvatelstva z ohrožených prostorů,
- připravuje, řídí a uskutečňuje vypořádávání a záchranu osob, poskytuje nouzové ubytování a zásobování postižených osob,
- organizuje a zabezpečuje přípravu obyvatelstva, jednotek a služeb CO k jejich činnosti za mimořádných situací,
- na základě dvoustranných dohod poskytuje pomoc sousedním státům nebo jiným postiženým státům, a to se souhlasem kompetentních orgánů.

K tomu zpracovává zásady pro vytváření a nasazování jednotek CO, jejich materiálně technické vybavení a normy pohotovosti. Podílí se na přípravě opatření

ke zvyšování odolnosti hospodářství ČSFR. Zabezpečuje přípravu občanů k vlastní ochraně, svépomoci a k poskytování vzájemné pomoci a odbornou přípravu vojenských i nevojenských jednotek CO.

CO při napadení státního území plní úkoly, které jsou zaměřeny k ochraně obyvatelstva a hospodářství, vytváří podmínky pro přežití obyvatelstva a zabezpečení provozuschopnosti hospodářství. Ve své činnosti respektuje zásady stanovené Dodatkovými protokoly 1 a 2 k Ženevským konvencím o ochraně obětí ozbrojených konfliktů.

Zásady řízení CO ČSFR vycházejí z obecných principů řízení státu a obrany ČSFR. Řízení CO přísluší ministru národní obrany ČSFR, který odpovídá vládě ČSFR, Radě obrany státu a prezidentu republiky za organizaci a realizaci opatření CO na území ČSFR.

Federální ministerstvo národní obrany je federálním ústředním orgánem státní správy pro řízení CO. Zpracovává koncepci a hlavní úkoly CO ČSFR.

Ostatní federální a republiková ministerstva a ústřední orgány státní správy federace a republik v rozsahu své působnosti řídí odborné přípravy k CO, zvyšování odolnosti hospodářství, materiální a finanční zabezpečení opatření CO.

Národní výbory územně správních celků v rozsahu své působnosti zabezpečují opatření CO ve svých správních obvodech, koordinují opatření CO a vykonávají státní správu v oblasti CO.

Odborným výkonným orgánem ministra národní obrany je náčelník CO ČSFR, který odpovídá za organizaci a přípravu základních opatření pro činnost CO ČSFR v míru a za branné pohotovosti státu.

CO ČSFR je koncepčním orgánem v oblasti příprav a opatření civilní obrany, řeší koordinaci úkolů a jednotnou realizaci na celém území státu. Řízení úkolů a opatření CO v České republice a Slovenské republice přísluší předsedům vlád republik. Bezprostřední odborné a metodické řízení uskutečňují štáby CO České republiky a Slovenské republiky. V jejich čele stojí náčelník štábu CO příslušné republiky.

Řízení CO v územně správních celcích přísluší předsedům národních výborů všech stupňů.

Přímé řízení úkolů a opatření CO se uskutečňuje jen u vojenských útvarů a štábů CO po linii podřízenosti.

Majitelé živností, soukromí podnikatelé a zaměstnavatelé organizují a zabezpečují opatření CO v rozsahu své činnosti na objektech, které vlastní nebo užívají a pro osoby, které jsou odkázány na jejich finanční zabezpečení.

V CO ČSFR jsou organizovány vojenské a nevojenské síly a prostředky CO. Do vojenské části CO jsou zahrnuty vojenské orgány a útvary, jejichž činnost je zaměřena na řízení a provádění opatření ke splnění CO v míru i za branné pohotovosti státu.

Do vojenské části CO podle předpokládané koncepce patří:

- FMNO/CO ČSFR, štáby CO republik a štáby CO územně správních celků, které jsou odbornými výkonnými orgány územních náčelníků jednotlivých stupňů,
- institut CO ČSFR, který tvoří vědeckovýzkumnou a vzdělávací instituci CO,
- výpočetní středisko CO,
- zkušebny a opravny CO České republiky a Slovenské republiky,
- toxickoradiologická střediska CO, která tvoří střední stupeň vzdělávání a současně plní dílčí vědeckovýzkumné úkoly,
- vojenské záchranné útvary CO,
- územní vojenské záchranné útvary CO vytvářené za branné pohotovosti státu.

Do nevojenské části CO jsou zahrnuty tyto orgány řízení a jednotky CO:

- územní služby CO, které jsou ustaveny v územně správních celcích a jejich základ tvoří štáby a speciální jednotky příslušné odbornosti, jako např. zdravotnická, zemědělská, zásobovací, vodotechnická, ochrany veřejného pořádku, stavebně technická, požární, komunální apod.

Společenské, zájmové, náboženské a jiné dobrovolné organizace se mohou s ohledem na charakter jejich činnosti a poslání podílet na plnění úkolů CO. Jejich působení vychází z principů dobrovolnosti a partnerského vztahu s orgány CO, zakotvených ve vzájemných dohodách.

Obyvatelstvo je připravováno k ochraně, svépomoci a poskytování vzájemné pomoci především prostřednictvím společenských a dobrovolných organizací, metodických pomůcek a hromadných sdělovacích prostředků.

Vzhledem k úkolům a postavení CO ČSFR v současném období očekávají nás tyto aktuální úkoly:

- po projednání materiálu **Program Civilní obrany ČSFR** v Kolegiu ministra národní obrany ČSFR připravit ke schválení vládou ČSFR dokument **Koncepce Civilní obrany ČSFR**, který zajišťuje rozvoj Civilní obrany v dlouhodobé perspektivě,
- uskutečnit reorganizaci pluků CO na vojenské záchranné útvary CO,
- připravit účelnou redislokaci vojenských záchranných útvarů CO podle územních požadavků,
- uskutečnit reorganizaci územních vojenských štábů CO v závislosti na státoprávním uspořádání,
- stanovit jednotné zásady pro financování opatření CO ve vojenské i nevojenské části CO,
- navázat spolupráci se společenskými, zájmovými a jinými organizacemi,
- přehodnotit normativní dokumenty v CO ČSFR a vypracovat plán jejich novelizace.

Naplněním všech těchto požadavků bude vytvořen akceschopný systém, který svojí činností bude zabezpečovat velké lidské a nárohdospodářské hodnoty.